

Vneshneekonomycheskaya deyatelnost': Ucheb. posobyе.-2-e yzd.-M.: Delo, 2010. – 320 s.

3. Navrots'ka N.A. Konkurentospromozhnist' ukrayins'koyi ekonomiky v umovakh hlobalizatsiyi / N.A. Navrots'ka // Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu. Seriya “Ekonomika i pravo”. – Vyp. 2, T. 1. – 2010. – S. 278.

4. Omel'chenko O.V Formy ta metody derzhavnoho rehulyuvannya zovnishn'oekonomichnoyu diyal'nisty Ukrainy // Zbirnyk naukovykhprats' VNAU/Seriya: Ekonomichni nauky #4 (70)- Tom 2 2013.

5. Tyurina N.M Zovnishn'oekonomichna diyal'nist' pidpryyemstva navchal'nyu posibnyk/ N.M.Tyurina, N.S. Karvatska.-K: «Tsentr uchbovoyi literatury», 2013. – 408 s.

6. Shkol'nyy O.O. Stymulyuvannya vykhodu ukrayins'kykh pidpryyemstv na zovnishni rynky / O.O. Shkol'nyy // Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini. – 2009. – # 1. – S. 42 – 46.

Рецензент: Забарна Е.М. д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності Одеського національного політехнічного університету.

8.09..2014

УДК 330.131.7

Арапова Олена, Щелкунова Анастасія, Донець Анна

ЗОВНІШНІ РИЗИКИ ЯК ЧАСТИНА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СПОСОБИ УПРАВЛІННЯ НИМИ

В статті приділяється увага особливості сучасних зовнішньоекономічних ризиків. Зазначені деякі причини виникнення ризиків, розглянута їх класифікація за різними поглядами на проблему. Висвітлюються методи управління ризиками, способи їх попередження та зниження збитків, причинених ними. Встановлюється важливість виявлення можливих ризиків, розрахунку можливих збитків та урахування їх у своїй діяльності. Описані декілька підходів щодо класифікації ризиків та способів їх уникнення.

Зосереджена увага на такому виді управління ризиками, як страхування та його підходах. Визначена важливість розуміння ролі ризиків у зовнішньоекономічній діяльності та уміння розпізнавати та управляти ними.

Ключові слова: ризики, зовнішньоекономічна діяльність, криза, управління, страхування, управління ризиками, мінімізація ризиків.

Арапова Елена, Шелкунова Анастасия, Донец Анна

ВНЕШНИЕ РИСКИ КАК ЧАСТЬ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И СПОСОБЫ УПРАВЛЕНИЯ НИМИ

В статье уделяется внимание особенностям современных внешнеэкономических рисков. Указаны некоторые причины возникновения рисков, рассмотрена их классификация в соответствии с разными взглядами на проблему. Освещаются методы управления рисками, способы их предупреждения и снижения убытков, причиненных ими. Устанавливается важность выявления возможных рисков, расчета возможных убытков и учета их в своей деятельности. Описаны несколько подходов к классификации рисков и способов их предотвращения. Сосредоточено внимание на таком виде управления рисками, как страхование и его подходы. Определена важность понимания роли рисков во внешнеэкономической деятельности и умение распознавать и управлять ими.

Ключевые слова: риски, внешнеэкономическая деятельность, кризис, управление, страхование, управление рисками, минимизация рисков.

Arapova Elena, Shchelkunova Anastasia, Donets Anna

EXTERNAL RISKS AS A PART OF THE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY AND WAYS OF MANAGING EXTERNAL RISKS

This article focuses on the features of modern foreign risks. These are some causes of hazards considered their classification under different views on the issue. The methods of risk management methods for their

prevention and reduction of losses cause by them. Set the importance of identifying potential risks, calculating potential losses and excluding them in their work. We describe several approaches for the classification of risks and ways to avoid them. Focus on this type of risk management, insurance and as it approaches. Determined the importance of understanding the role of risk in foreign operations and the ability to recognize and manage them.

Keywords: risk, foreign trade activities, crisis management, insurance, risk management, risk minimization.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси під впливом тотальної інформатизації суспільства прискорюють процес обміну товарами, послугами, технологіями, інформацією, поглиблюють взаємодію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Прагнення бізнес-структур долучиться до світових товарних ринків супроводжується високим ступенем невизначеності, конфліктності та зумовленим ними ризиком. Проблемною ситуацію робить намагання українських суб'єктів господарювання підвищити рівень конкурентоздатності у будь-який спосіб. Складність та велика кількість нормативно-правових документів, обмежена кількість достовірної і актуальної інформації у великому інформаційному потоці, інтенсивна міжнародна регуляторна діяльність формують поле діяльності, на якому кількість ризиків постійно зростає.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Ризики, їх форми та види досліджували В.Т. Севрук, В.Н. Шитов, Д.Сусанна, Ж.В.Загоруйко, В. Кривов, А.А. Стриженко, І.А. Подколзіна, М. Зоніс, С.Уілкінс, Г.Д. Еппен. Останні доповіді Міжнародного Валютного Фонду та Всесвітнього Економічного Форуму присвячені дослідженню проблем глобальних економічних ризиків. Також даній проблематиці присвячені економічні огляди та статистичні публікації Економічного Комітету Європейського Союзу, Державного комітету статистики Організації економічного співробітництва та розвитку, Міжнародної організації праці.

Невирішені частини загальної проблеми. Переважна більшість вітчизняних науковців присвятили свої праці питанням загальнополітичного ризику та державного боргу, економічного ризику, розглядалися питання ризику міжнародних інвестиційних проектів та інші. Проте питання валютних ризиків приділене

недостатня увага. Зосереджена увага на управлінні ризиками у зовнішньоекономічній діяльності.

Постановка завдання. Основною метою даної статі є виявлення основних сучасних ризиків зовнішньоекономічної діяльності та оцінити їх вплив на національну економіку. Також вивчення основних аспектів процесу прогнозування ризиків зовнішньоекономічної діяльності підприємства із врахуванням окремих методів планування та усунення збитків.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день зовнішньоекономічна діяльність підприємства є невід'ємною частиною його існування. В сучасних кризових умовах така діяльність підприємства супроводжується рядом труднощів і проблем.

При виході на зарубіжний ринок підприємства стикаються з певними ризиками, які присутні протягом всієї діяльності фірми. Тут і стихійні лиха, і техногенні аварії, і помилки та зловживання службовців, і відсутність необхідного досвіду у керівних кадрів, і порушення умов контрактів, і можливі зміни в законодавстві та багато іншого. Не викликає сумніву, що всі ці ризики багаторазово посилюються і множаться при проведенні підприємством зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), яка вбирає в себе не тільки внутрішні ризики, але і ризики, властиві світовим економічним системам.

Зовнішньоекономічний ризик - це особливий вид підприємницького ризику, що відображає невизначеність результатів інтеграції суб'єкта в світову економіку, яка виражається як у можливості отримання нового ресурсу розвитку, так і в можливості виникнення, негативних наслідків господарської діяльності у вигляді фінансових, майнових та інших видів втрат через невиконання іноземним контрагентом своїх зобов'язань; а також в силу не прогнозованих змін зовнішнього і внутрішнього середовища компанії. Поняття ризику як непевності в результаті угоди означає можливість не тільки втрат, але і вигод одного з її контрагентів [3].

Число видів зовнішньоекономічних ризиків і відповідний розмір збитку від них збільшуються разом із зростанням числа сфер їх виникнення. Таким чином, виникає об'єктивна необхідність у використанні механізму управління ризиками з метою їх мінімізації.

Ризикоутворюючими факторами в зовнішньоекономічній діяльності можуть буди зміни у попиті на продукцію, зміни місця

країни у системі міжнародного розподілу праці, втрата національної конкурентоспроможності, зниження стійкості національної валюти, тощо. Всі вище перелічені фактори можуть утворюватися, як на рівні окремої держави, так і виникати під впливом зрушень в глобальній економіці, наприклад, глобальної економічної кризи, посткризової депресії, нестабільності резервної валюти.

Варто відмітити, що причинами зовнішньоекономічного ризику можуть бути недостатня кількість інформації про стан контрагентів, особливості їх економіки, окремі ознаки державного устрою і законодавства, нестабільність державної влади, неефективна економічна політика, яку здійснює влада, етнічні і регіональні проблеми, різка поляризація інтересів різних соціальних груп тощо. На результати підприємницької діяльності можуть впливати торговельне та валютне регулювання, квотування, ліцензування, зміна митних зборів тощо [5].

Структура ризиків ЗЕД обширна і налічує, за висновком сучасних теоретиків ризику, порядку 150 видів. Докладно найбільш поширені з них подані на рисунку 1.

Рис. 1 Схема класифікації ризиків на ЗЕД підприємстві

Також варто зазначити, що у світовій практиці виділяють такі види ризиків:

1. Виробничий. Пов'язаний безпосередньо з виробництвом торгової продукції. Виникає у випадку різкого зменшення або збільшення розмірів виробництва, непередбачених витрат, залучення інвестицій, іновацій;

2. Комерційний. Трапляється в процесі реалізації продукції, різкої зміни попиту, зростання витрат, освоєння нових ринків збуту;

3. Фінансовий. Присутній постійно, завжди присутні коливання курсу валют, цінних паперів, ставок на кредити, існування інфляції та ін.

За наслідками ризику можна класифікувати:

1. Допустимий – ризик рішення, при нездійсненні якого підприємству загрожує втрата прибутку, але в допустимих розмірах. Тобто витрати не перевищують очікуваний прибуток;

2. Критичний – ризик, внаслідок якого підприємство може втратити виручку, тобто витрати можуть перевищити очікуваний прибуток або, навіть, втрати усіх вкладених коштів;

3. Катастрофічний – наслідком такого ризику стає неплатоспроможність підприємства. Втрати можуть стати рівними величині майнового стану підприємства. Також до них відносять ризики, небезпечні для життя людей та викликані екологічними катастрофами [15].

При виході господарських суб'єктів на світові галузеві ринки зазначені види ризиків можуть модифікуватися і значно посилюватися, насамперед, під впливом зарубіжної середовища. У результаті цього у світовій торгівлі з'являються такі види ризиків:

1) господарсько-правові ризики;

2) політичні ризики;

3) макроекономічні ризики;

4) власне міжнародні ризики [7].

В рамках дослідження доречно буде висвітлити статистичну інформацію. Так наприклад, у рейтингу Світового банку Doing Business-2012, який оцінює умови ведення бізнесу в різних країнах світу, Україна перемістилася на 152-ге місце з 149-го. Це призводить до зменшення інвестицій в економіку країни.[3]

Згідно з результатами опитування, проведеного «Європейською бізнес-асоціацією», підприємці вважають, що інвестиційний клімат сьогодні в Україні гірший, ніж він був наприкінці 2008-го — на початку

2009 року.

За оцінками агентства «Кредит-рейтинг», за підсумками 2011 року обсяг проблемних і потенційно проблемних кредитів у портфелі банків скоротився на 54 млрд. грн. – до 243 млрд., в основному за рахунок списання неякісних активів. Наразі частка проблемних позик у портфелі населення оцінюється експертами агентства на рівні 40%, підприємств – 30%.

В умовах відкритості національних економік на розвиток будь-якої країни впливають глобалізаційні процеси. В останній час вони стають домінуючими. В період глибоких системних світових трансформацій та перерозподілу сфер впливу зростає глобальна нестабільність, утворюючи релевантні ризики зовнішньоекономічної діяльності. Застосування технології ризик-менеджменту стає все життєвоважливим напрямом діяльності господарського суб'єкту.

Досвід розвинених в економічному відношенні країн показує, що в даний час без урахування ризиків при проведенні ЗЕД обійтися вже неможливо. Ігнорування цього питання може стати гальмом розвитку конкретного підприємства і всієї національної економіки. нижче приведена схема способів управління ризиками на ЗЕД підприємстві (рис.2).

Рис.2. Схема способів управління ризиками на ЗЕД підприємстві

На думку фахівців, система захисту зовнішньоекономічної діяльності від ризиків повинна складатися з трьох елементів:

- механізмів контролю ризиків;
- планів дій у надзвичайних ситуаціях з метою мінімізації шкоди;
- заходів по покриттю (фінансуванню) збитків [2].

Головна проблема управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності підприємства полягає в управлінні ризиками, настання яких не залежить від зусиль підприємств і які є зовнішніми. Можна виділити наступні групи методів, спрямованих на зменшення можливих збитків, спричинених цими ризиками:

1. Страхування.

2. Хеджування як метод використання біржових ф'ючерсних контрактів і опціонів.

3. Застосування різних форм і методів розрахунково-кредитних відносин, що зводять до мінімуму ризик неплатежу за поставлені товари чи неотримання товарів проти їх оплати. Наприклад, підтверджений документарний акредитив, різні банківські гарантії, авалування, застава та ін

4. Аналіз та прогнозування кон'юнктури (попиту, пропозиції, ціни) на зовнішньому ринку, планування і своєчасна розробка заходів за рахунок власних і позикових ресурсів з метою уникнути можливих збитків, викликаних несприятливими кон'юнктурними змінами.

5. Інші методи (ухилення від ризику, компенсація ризику і його наслідків, локалізація ризику, розподіл (дисипація) ризику). Серед методів управління ризиками у ЗЕД значне місце відводять страхуванню. У міжнародній практиці застосовуються три основні підходи до страхування валютних ризиків:

- односторонні дії одного з контрагентів;
- взаємна домовленість учасників угоди;
- операції страхових компаній або банків [9].

Ефективне управління ризиком вимагає не тільки уважного спостереження за розміром ризику, але також стратегії мінімізації збитків. Говорячи про заходи щодо мінімізації ризиків, необхідно мати на увазі, що перш ніж звертатися за допомогою в інші організації, фірма повинна використовувати всі можливі внутрішні джерела зниження ризику:

- 1) перевірити передбачуваних партнерів;

- 2) грамотно скласти контракт угоди;
- 3) планувати і прогнозувати діяльність фірми;
- 4) ретельно підбирати кадри фірми.

Таким чином, є досить багато методів та шляхів мінімізації ризику. Вибір їх і використання вимагають серйозного обліку сформованої економічної ситуації, а також наявності певних умов.

На практиці в процесі розробки систем управління ризиками російські підприємства неминуче роблять помилки. До числа основних з них можна віднести наступні:

- відсутність належних методів оцінки ризику на підприємстві;
- відсутність статистичної бази для систематичного управління ризиком;
- фрагментарність ризик-менеджменту та незалежне управління різними видами ризиків без урахування їх можливої взаємодії і взаємовпливу;
- помилкова організаційна структура відділу управління ризиками;
- недостатня участь керівництва в ризик-менеджменті;
- бажання ризик-менеджерів освоїти якомога більше нових технологій зменшення ризику, що не добився максимальної ефективності в кожній з них.

Перераховані засоби не в змозі забезпечити абсолютний захист від можливих ризиків, хоча і можуть істотно їх зменшити. Значною мірою ризики можуть бути запобігні шляхом ефективного управління в середині організації (наприклад, диверсифікацією діяльності тощо). Найбільший ефект може бути досягнутий за рахунок поєднання, комбінації різних методів управління ризиками, таких як страхування, хеджування, застосування сучасних методів управління, форм і методів розрахунку у зовнішньоекономічних операціях.

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що прогнозування ризику є одним із основних етапів діяльності підприємств. Воно дає можливість розробляти й приймати плани зовнішньоекономічної діяльності, оптимізувати ресурси, зменшувати невизначеність, підвищувати стабільність і ефективність діяльності підприємства. Позитивним є те, що в Україні прогнозування ризику приділяється увага. Навіть був створений підрозділ «Український центр прогнозування ризиків». Свої послуги підрозділ надає керівникам та

власниками компаній, менеджерів, директорам аналітичних інститутів.

Перспективи подальших досліджень. Придання оцінці та управлінню ризиками на ЗЕД підприємстві належної уваги. Поєднання доступних методів попередження та захисту від ризиків та розумне їх використання.

Література

1. Боков В.В. Риски во внешнеэкономической деятельности и пути их урегулирования: учебн. пособ. / В.В.Боков. – М.: Рос. экон. акад., 2008.

2. Бочарников В.П., Репецкий С.М. и др. Риски во внешнеэкономической деятельности предприятий / В.П. Бочарников, С.М. Репецкий. – К.: ООО «ИнтерПед», 2007.

3. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник / О.П. Гребельник. – 3-тє вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури. – 2008. – 78 с.

4. Гранатуров В.М., Шевчук О.Б. Риски підприємницької діяльності. Проблеми аналізу / В.М. Гранатуров, О.Б. Шевчук. – К.: Зв'язок, 2000. – 152 с.

5. Гутко Л.М. Досвід державної підтримки страхування ризиків/ Л. Гутко // Економіка АПК. – 2009. – №10. – С.147-152.

6. Дідківський. Д.Ю. Зовнішня економічна діяльність підприємства / Д.Ю Дідківський // Зовнішня економічна діяльність підприємства – 2006. – 462 с.

7. Лапуста М.Г., Шаршукова Л.Г. Риски в предпринимательской деятельности: ученик / М.Г. Лапуста, Л.Г. Шаршукова. – М.: Инфра-М, 2010.

8. Пазуха М.Д. Зовнішньоекономічна діяльність (загальні положення) / М.Д Пазуха. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 230с.

9. Підлісна О.А. Класифікація і оцінка ризиків: підходи і перспективи / О.А. Підлісна, Ю.В. Тюленєва // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Д.: ДНУ, 2009. – Вип. 208. – Т.1. – С.198-207.

10. Попов С.Г. Внешнеэкономическая деятельность фирмы. Особенности менеджмента и маркетинга: уч. пособ. / С.Г. Попов. – М.: Эксмо, 2009.

11. Руденко Л.В., Скрипник М.І. Специфікація ризиків в

зовнішній торгівлі. / Л.В.Руденко, М.І. Скрипник // Ризикологія в економіці та підприємстві: зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, Академія ДПС України, 2001. – 453 с.

12. Рум'янцев А.П., Рум'янцева Н.С. Зовнішньоекономічна діяльність: навч. посіб. / А.П. Рум'янцев, Н.С. Рум'янцева. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 377 с.

13. Сміяна Л.С. Правові основи зовнішньоекономічної діяльності./ Л.С Сміяна // Основи зовнішньоекономічної діяльності. – К.: КНТ, 2008. – С.56-58.

14. Соловійова О.А. Перспективи розвитку страхування у сфері зовнішньоекономічної діяльності./ О.А. Соловійова // Фінанси України. - 2007. – №5. – С. 122-129.

15. Тибінь А.М. Суть і класифікація економічного ризику в ЗЕД підприємств/ А.М. Тибінь // Економіка АПК. – 2010. – №1. –С.138-142.

1. Bokov V.V. Rysky vo vneshneekonomicheskoy deyatelnosti y puty ykh urehulyrovanyua: Uchebn. posobyе. - M.: Ros. ekon. akad., 2008.

2. Bocharynkov V.P., Repetskyu S.M. y dr. Rysky vo vneshneekonomicheskoy deyatelnosti predpryyatyy. - Kyev: ООО «YnterPed», 2007.

3. Hrebel'nyk O.P. Osnovy zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti./ O.P. Hrebel'nyk// 3-tye vydannya pereroblene ta dopovnene: Pidruchnyk. - Tsentr uchbovoyi literatury. - 2008. - s.78.

4. Hranaturov V.M., Shevchuk O.B. Ryzkyk pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti. Problemy analizu. – K.: Zv"yazok , 2000. – 152 s.

5. Hutko L.M. Dosvid derzhavnoyi pidtrymky strakhuvannya ryzkykiv/ Hutko L. Ekonomika APK. —2009. —#10. —S.147-152

6. Didkiv's'kyu. D.Yu. Zovnishnya ekonomichna diyal'nist' pidpryyemstva./ D.Yu Didkiv's'kyu // Zovnishnya ekonomichna diyal'nist' pidpryyemstva -2006. - 462s

7. Lapusta M.H., Sharshukova L.H. Rysky v predprynymatel'skoy deyatelnosti: Uchebnyk. - M.: Ynfra-M, 2010

8. Pazukha M.D. Zovnishn'oekonomichna diyal'nist' (zahal'ni polozhennya)/ M.D Pazukha /K.: Tsentr uchbovoyi literatury, 2008. - 230s

9. Pidlisna O.A. Klyasyfikatsiya i otsinka ryzkykiv: pidkhody i perspektyvy / O.A. Pidlisna, Yu.V. Tyulenyeva // Ekonomika: problemy

teoriyi ta praktyky: zb. nauk. prats'. — D.: DNU, 2009. — Vyp. 208 — u 4 t. — T.1. — S.198 — 207.

10. Popov S.H. Vneshneekonomycheskaya deyatelnost' fyrmы. Osobennosti menedzhmenta y marketynha: Uchebnoe posobyе. - M.: Эkсмо, 2009.

11. Rudenko L.V., Skrypnyk M.I. Spetsyfikatsiya ryzykiv v zovnishniy torhivli. Ryzykolohiya v ekonomitsi ta pidpryyemnytstvi. Zbirnyk naukovykh prats' za materialamy mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi. – K.: KNEU, Akademiya DPS Ukrainy, 2001. – 453 s.

12. Rum"yantsev A.P., Rum"yantseva N.S. Zovnishn'oekonomichna diyal'nist': Navch. posibnyk. – K.: Tsentр navchal'noyi literatury, 2004. – 377 s.

13. Smiyana L.S. Pravovi osnovy zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti./ L.S Smiyana // Osnovy zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti. - K.:KNT, 2008. - S.56-58

14. Solovyova O. A. Perspektivy rozvytku strakhuvannya u sferi zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti./ O. A Solovyova // Finansy Ukrainy. - 2007. - #5. - S. 122 - 129

15. Tybin' A.M. Sut' i klasyfikatsiya ekonomichnoho ryzyku v ZED pidpryyemstv/ Tybin' A.M.//Ekonomika APK. —2010. —#1. —S.138-142

Рецензент: Бельтюков С.А., д.е.н., профессор, зав. кафедрой економіки підприємства Одеського національного політехнічного університету.

17.07.2014

УДК 502.3

Арестов Сергей, Полищук Тамара

**ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ И РАЗВИТИЮ
ПОНЯТИЙНО-КАТЕГОРИАЛЬНОГО АППАРАТА
ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ИНВЕСТИЦИЙ. ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ
УСЛУГИ КАК ОБЪЕКТ ИНВЕСТИРОВАНИЯ**

Исследования проведенные в статье заключается в том, что впервые на основе теории коммуникации, системного подхода и